

AZ UTOLSÓ LEVÉL TOLNAI OTTÓNAK

Kedves Ottó,

utolsó levelem és a küldött Sesztov-esszém már nem érhetett el Hozzád, Jutka válaszolt: „Kedves Gyöngyi, azt hittem, hallottad a szegediektől. Ottó nagyon rosszul van, szinte a halálán”. Föl se bírtam fogni. Utolsó, célba nem ért levelem, elárvult pillangóm Nabokov Másenykájának leveleit juttatta valahogy az eszembe, ahogy fehér káposztalepkékként repültek az ukrainai tanyákról „az akkori szörnyű Oroszországon”, mint valami lövészárkon át Jaltába, a címzetthez. A mi leveleink persze már egyáltalán nem hasonlíthatók fehér lepkékre, a mi leveleink elektromos impulzusok a világhálón, megfoghatatlanok és jóval tűnékenyebbek a papírnál. Néha gondoltam rá, hogy el kellene mentenem a Veled való levelezést, de sose voltam jó az archiválásban és rendszerezésben, a múlt ereklyéinek őrizgetésénél, az emlékeknél mindig izgalmasabbak voltak az éppen aktuális események és a realizálandó projektek. Most viszont fájdalmasan hasított belém, hogy a levelek örökre láthatatlanokká lettek, hiszen ez a laptop, amelyen most írok, már a sokadik gépem, közben mind a kettőnknek többször változott az e-mail címe is. Még szerencse, hogy van itt velem valaki, aki ért hozzá, hogyan férjen hozzá a gépek és hálózatok memóriájához. A korai freemailes levelek ugyan elvesztek, de ha jól emlékszem, akkoriban, a kilencvenes évek végén még amúgy sem nagyon leveleztünk. Az újabb délszláv háborúk korában, a NATO-bombázások idején kétséges volt, eljut-e a levél a címzetthez, áll-e még a háza, van-e ott áram, ennivaló, él-e még egyáltalán a barátunk valahol a világban. Mennyit sírtunk akkor is.

Intenzívebb levelezésünk emlékeim szerint az ezredforduló táján kezdődött, amikor az *ÉS*-ben hibásan jelent meg a *Polgár Baba és a függőleges fakír* című prózád, és megkértél, hogy a további szövegeket, *A pompeji filatelista* folytatásait ellenőrizzem, fésüljem át egy kicsit, mielőtt a szerkesztőhöz kerülnek. Mindennek előzménye pedig az volt, hogy összejöttünk a 1998-as Thealteren Szegeden, megtudtad, hogy épp kiestem az egyetemről Rebeka lányom születése miatt. „Te parlagon heversz!”, kiáltottad, és gondoskodtál róla, hogy visszatérjek az irodalom világába: először benavigáltál a szabadkai *Üzenet* szerkesztőségébe, és ezzel párhuzamosan rövidesen valamifajta titkári szerepben találtam magam: első olvasója lehettem a műveidnek, szerkesztője a könyveidnek, asszisztense kisebb-nagyobb irodalmi misszióidnak. Az a mód, ahogy ’98 nyarán odafordultál hozzám, vagyis hogy nem csak a fiatal anyukát láttad bennem, akinek egyetlen és legfőbb feladata a gyermeke nevelése (mint ahogy ezt egyébként magam is így gondoltam, és mindenki más is ezt erősítette bennem); az a határozottság, ahogy rögtön tettél róla, hogy a tehetségem munkára legyen fogva, egyáltalán önmagában az, hogy Te láttad, értékelted ezt a tehetséget, amit én magam sem tartottam ekkor már olyan fontosnak – mindez annyira váratlan volt és akkora lelkesedéssel töltött el, hogy nemcsak Szabadkáig mentem volna el érted, hanem akár a világ végéig is. Ami bizonyos értelemben hamarosan be is következett abban a rettenetes skizofrén helyzetben, amikor a magyar légtér felől érkező NATO-gépek vajdasági célpontokat kezdtek bombázni.

Aztán úgy tűnt, minden jóra fordul. Az első fönmaradt levél 2004. január 28-i keltezésű a tolnai@palic.net címről:

*„Kedves Gyöngyi, megyünk... Februártól a következő címen találhattok meg bennünket:
10627 Berlin Stuttgarter Platz 22 tel: (...) e-mail: tolnaiotto@freemail.hu
Valamelyik este láttuk Sándort az Euronews-on. Csókoljuk a nagy családot. Jutka és Ottó*

Ekkor indultatok Jutkával Berlinbe a DAAD-ösztöndíjprogrammal. Ebből az évből 52 levelet számoltam össze: ahogy többször is nevezté, „diszpécser” lettem az irodalmi küldeményeidnek, „terítettem” az írásaidat a szerkesztőknek, kollégáknak és barátoknak.

Február 27-én a *Pannonhalmi Szemlének* „küldtünk” két verset, az egyik *Az ólnál tétova* címet viselte:

*Ástak egész éjszaka / a budi alatt / az elrejtett aranyfüst után / egy kis lemez ké-
sőbb előkerült /de nem a budi az ól alól / vagy már nem is ástak / álltak ott az
ólnál tétova / valaki bebújt / összeszedni a tojást / valaki meg éppen sírni kezdett
/ ott van ma is fannika bibliájában / ott ahol a zsidó nép megsokallja / a mannát
/ és az isten fűrjeket küld nekik / most már értem / miért mondta fannika / hogy
egyszer majd én is / elég erős leszek / de akkor majd ne ózdkodjatok / elég erős
szépet írni / papírra valamint vízre / hiszen ő azon is járt / de akkor ne ózdkodja-
tok / szépet írni ólomra / ő ne akárha aranyfüstre*

Ez az aranyfüst motívum aztán folytatódott a *Tiszatáj*nak küldött *Negatív hallali* című ciklusban is. Mivel sokszor telefonon is hívtál, hogy megbeszéljük a teendőket a szövegekkel kapcsolatban, alighanem szóban említettem vagy korábban meséltem Neked, hogy apám vésnök volt, és arannyal is dolgozott, mert ezt írtad:

Kedves Gyöngyi, lám, elkészült (kötetig még csiszolhatom) az Olasznak (Tiszatáj) szánt ciklus is. Lehet, Ólom lesz a következő kötetem címe. Ahogy az aranyfüsttel ellenpontozom az ólmot mint olyat, mindig eszembe jutsz, bevillansz. Ismét egy kérdés, valamilyen lexikonból ki kellene írni annak a zombori költőnek az adatait, néhány sort róla, ha egyáltalán van ilyen (ebben talán a Miska vagy maga az Olasz is tudna Neked segíteni). Ottó

Mire ezt válaszoltam:

*Kedves Ottó,
Csuhsainak és Mátyásnak már továbbítottam a küldeményt, Zányi után még nyomozok. Az aranyra tényleg érzékeny vagyok, apám pl. a vésés során összegyűjtötte az aranyforgácsot, aranymorzsákat, aranyport, azt hiszem, ez nem volt valami szabályos, abból csinált nekem két medalliont: két Gy betűt, az egyik egyszerűbb, a másik díszesebb, hétköznapra és ünnepre.*

Nemrég meg Sanyi kapott ajándékba egy különleges likórt, nem tudom, láttál-e már olyat, Der Lachs a neve (Original Danziger Goldwasser) 22 karátos aranyfüst van ill. volt benne, elvileg meg lehet inni az aranyat is, de én nem bírtam lenyelni, kiszúrtem. Az üvegen azt írja, hogy 1598-ban alapították a likörgyárat, a jelvénye pedig két hal közrefog egy Dávid-csillagot, a csillagban három betű. IWL. Énbennem ez a likór szorongást keltett, micsoda ötlet meginni az aranyat? Amúgy nagyon szép volt, ha felráztuk az üveget, ahogy a víztisztaságú likórból úszkált az aranyfüst.

Jutka barátnőmmel meséltem a biser-témát, azt mondta, utána néz az etimológiának, mi lehet a közös ős a délszláv nyelvekben. Gyöngyi

Ez már egy következő küldetés volt: a gyöngy jelentésének utánanézni a különböző nyelvekben, és bevontam a nyomozásba Rudaš Jutkát is.

Ez a válasz jött Tőled:

Kedves Gyöngyi, hát ami az aranyos likórt illeti, tényleg aranyos... Különben a könyv aranyra utaló mottói között lesz egy kis Krúdy-idézet is, az egyik legszebb definíció, amit ismerek:

„Költők, – mondta, – aranyműveslegények, akik szerelem miatt a tóba ugranak...”

Egy javítást végeztem a SUHOGVA című vers végén, amely most így hangzik:

mi egy kis ólmot is csurgatunk belé / izé meg álom mondtam / nem álom mondta / izé meg ólom te hülye.

Egy kicsit kimerültem az interjú autorizálásában (még két rész maradt hátra), s most megpróbálok összehordani a verseskötetet (a közöletlen anyagból majd még küldök a Jelenkornak, Alföldnek, Műhelynek). Ölelünk Benneteket. Ottó

Hamarosan megérkeztek hozzám a levélben jelzett anyagok is a pontosítandó részletekkel, kérésekkel. Én pedig boldogan teljesítettem a kis megbízásokat, mindig is tisztában voltam vele, mekkora kiváltság alkímiai laboratóriumodban inaskodni. Később az „aranyra írás” motívuma bekerült *A véő nyoma* című tanulmánykötetem előszavába is, azt írtam az édesapám munkája kapcsán, hogy aki aranyba ír, nemigen korrigálhat. Te aztán ezt a motívumot továbbfejlesztetted, lélegzetelállítóan felülírtad az egyik Szegeden felolvasott prózádban, ahol a hősnek gyémánttal kell üvegre írnia... Nem mellesleg egyik könyvem se jött volna létre e nélkül a közös munka nélkül, anélkül, hogy biztattál volna, sőt veszekedtél volna velem, hogy csináljak már önálló kötetet, és hát Te ajánlottál be a Kijárat Kiadóhoz, Pálincás Györgyhöz is.

A levelek tanúsága szerint nagyon készültél a március 15-i ünnepi beszédre a berlini magyar kulturális intézetben, el is küldted a szöveget, amelyet viszont számodra váratlanul nem jól fogadott az egybegyűlt közönség. Én persze zseniálisnak találtam, ahogy az *Anyám tyúkját* állítottad középpontba a forradalmi versek helyett. Ezt írtad nekem erről:

Kedves Gyöngyi, megtörtént. Előzőleg kicsit összezavarodtam, ugyanis József Attilát nem jól idéztem, de szerencsére az utolsó pillanatban bejött, kijavítottam, hogy nem Hej, hanem Hejh burzsoá... Aztán sétálni mentem. És megjött a tavasz! Kirakták a teraszokra a székeket! Ez számunkra, déliek számára: alapvető! És, nagy megdöbbenésemre, azt hittem a szövegem csodája (még hittem, hogy jó a szövegem), minden kirakat tele volt: tojással. Kisebb-nagyobb, isteni tojásokkal. Csak aztán kapcsoltam, húsvét miatt...

Matyós tömeg. De olyan emelten olvastam, hogy nem volt idejük gondolkodni, kimeni, végig kellett hallgatniuk, fejükbe lóttam a szöveget. Mindenki meg volt döbbenve, senki sem örült igazán, (...) de hát senki sem tudja, hogy e szövegnek volt egy előszava is, amit most majd nagyobb élvezettel fogok befejezni, ugyanis az egykor Németországban dolgozó bátyámnak szeretném ajánlani az egészet, amelyen, mármint az egészen is, még dolgozom, immár a szorítások nélkül, de hát az alapszövegek csak akkor lehetnek valóságok, ha erősek, ha megszerveztek értük az ember, aztán művészkedhet velük...

(...) Kérlek, ha lesz időd, végezd el a tamni-val és a tamnicával is azt a filológiát, amit a biszerrel már megtettél egyszer, hogy a többi szláv nyelvben van-e valami hasonló, s ha valamit megtudsz, nyugodtan írd be a szerb mellé, a zárójelbe. Ha átnézted a szöveget, kérlek, küldd el Szijj Ferinek is.

A bátyád március 15-én született, azért volt olyan fontos az említése. Elvégeztem, természetesen, a filológiát, íme a március 17-i levél az utalással az akkor lektorált *Az égő kutya* című versedre és Szijj Feri *A nagy salakmező* című kötetére:

Kedves Ottó,

sikerült tüzetesen is elolvasnom Az égő kutyát, előkotortam a saját Salakmezőmet is, látom a fekete gubancot – agyonvert csipke az is, jutott eszembe. A könyvtárban megnéztem én is a Czuczor-féle szótárt, és A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárát is, és ez utóbbi szerint a tömlöc szláv eredetű; vö. ógyházi szláv timnica (...) 'börtön', szerbhorvát támnica, és megemlíti a szlovén temnicá-t, ami sötétkamrát is jelent. Megfelelő szó van a többi szláv nyelvben is. A szláv szavak a tyma 'sötétség' főnév származékai. Szláv eredetű a középfelnémet temnitze 'börtön', és a román tímnita is. A magyar szó közvetlen forrása hangtani alapon nem határozható meg. Minthogy a jogi terminológiába tartozik, szerbhorvát vagy bolgár eredetű lehet – írja a szótár. (...) Vagyis a tömlöc és a sötétség etimológiája sokkal egyértelműbb és általánosabb a szláv nyelvekben, mint a biseré, talán elég az utalás a szerbre, ráadásul, ha pontosan akarjuk leírni az egyes változatokat, szükség lenne a cirill ill. román betűkészletre is (...) és én a saját gépemem nem tudom ezt előállítani, úgyhogy inkább nem írtam be a szövegbe. Mellékelem az eredeti néven javított változatot, és ha egyetértesz, elküldöm ebben a formában Keresztury és Szijj uraknak.

Boldog volt ez az időszak azért is, mert ekkor léptünk be az Európai Unióba. Mintha vég-re vébe értünk volna, a jövő biztatónak tűnt. 2004. április 21-én keletkezett ez a leveled:

Kedves Gyöngyi, lám, jelentkezem. Két, készülő, hosszabb írásomból csináltam egyet Keresztury Tibor EU-kiadványába. De sok dolgot éppen közben, így dolgozva ki. Nem akartam alkalmi szösszenetet csinálni, nem akartam frivolkodni stb. Kérlek, Te mint egy immár tiszta európai, jól nézd át, tedd eukomforttá... Egy zárójelet hagytam csupán üresen, de azt a hajót is éppen Keresztury szervezte, majd ő beírja, mi volt annak a neve, valami csatlakozás, vitorlabontás... Ölelünk Ottó

Az írás címe Európa fantomja volt, nagy hatást tett rám:

Kedves Ottó,

elküldtem Keresztury-nak ezt a szép európai esszét, szószórtó a végtelen flamingó ellenpontozása, az a legszebb része. Én közben megírtam Pestet, az utcai képviselők mindenféle Che Guevara-képeket kínáltak. (...) Én viszont a Mednyánszky katalógust vettem meg az Írók Boltjában, valamint a Vulgo új számát, benne Ponge A szappan c. szövegével, és Derrida erről szóló értelmezésével (...) Szeretettel ölelünk Benneteket: Gyöngyi

Ponge és Derrida szövegeit aztán kérted, úgyhogy fénymásolatban postáztam Berlinbe. Május elsején pedig ezt írtam:

Kedves Jutka és Ottó,

első leveletem európai polgárként Nektek írom Berlinbe, annál is inkább, mivel a tévében a berlini közvetítést nézem, miközben durrognak a tűzijáték rakétái a szőregi nagyiskola tetejéről. Pár órája meg hívott Rudaš Jutka, hogy hamarosan eu-polgárokként ébredünk, és hogy ez milyen hihetetlen. Mentek ki az anyukájával a megszűnő határra bulizni. Nagyon szeretném, ha nem lenne messze az idő, amikor ugyanígy mehetnénk Röszkére bulizni... Gyöngyi

Másnap jött is válasz:

Kedves Gyöngyi, kösz, nagyon megörültünk az üzenetednek, ahogy hajnalban hazatámo-lyogtunk (Szijj Ferivel léptünk volt be, az egyik cseh sátornál sörözve, a Brandenburgi ka-pu alatt)...

A Híd jubileumi számot készít, még Borinak megígértem kisregényem második részét (az első is ott jelent meg – szeretném, ha ezt is elolvassád, hiszen ez egy kész dolog, éppen csak össze kellene stimmelni még egy kicsit), kérlek, vess rá pillantást, majd továbbítsd nekik. Ottó

Előfordult aztán, hogy pánikba estél a közeli határidők miatt, vagy véletlenül, „egy elegáns mozdulattal” kitörölted a készülő regény, a fenti levélben említett *A tengeri kagyló* felét, vagy csak bizonytalan voltál a várható fogadtatás miatt, mint a Habsburg Ottóról szóló írásod esetében. Mindig nagy öröm és büszkeség volt, ha tudtam segíteni, vagy ha meg tudtalak nyugtatni. Mint ahogy a *Disznósír* leadása előtt is történt például. Ez jött Tóled Help! subjecttel 2004. június 28-án 8.43-kor:

Kedves Gyöngyi, Palicson vagyunk, egyből haza hajtottunk, jó, szép, zöld itthon, az unokák fantasztikusak... Ám közben én teljes pánikba estem az interjú miatt. A sok ide-oda telepítés közben teljesen összekevertem, részben elvesztettem a fejezeteket, újraírtam például az elsőt, jöllehet a Jelenkorban már volt egy kész, igaz, meghúzott rész, a második sem azonos a Jelenkor anyagával. Kétségbe vagyok esve, csak Te tudsz rajtam segíteni. Szóval: az első részt átírtam, talán még lehetne valamit beemlíni a Jelenkorból, de az is lehet, hogy így kellene hagyni. A másodikat el kellene kérni Boglárkától, ha még megvan neki. A másodikat akkor talán el sem küldöm most Neked, hátha megkaphatod a Boglárkától. A harmadik az így teljes, a negyedik, ötödik és hatodik rész is. Sokat, nagyon sokat dolgoztam rajtuk, regénnyé próbáltam emelni, s közben elvesztettem, összekevertem az elejét, amikor egyszer a tengeren újra kértem Boglárkától, majd Berlin előtt egy fiú átrakta a laptopomba. Tehát csak az elsővel, illetve a másodikkal van igazán baj. A többi kusza, fésületlen, de teljes. Lábjegyzeteket szándékoztam gyűjteni Kosztolányi Költő dísznószírből című publicisztikájából, meg Máraiból. Vagy talán valami mottót, majd azon még gondolkodom. Talán mind a hat résznek kellene egy-egy cím, meg az egésznek is kellene egy jó főcím, ám én már képtelen vagyok újra olvasni őket, csak rontok rajtuk, leépítem, újraírom, belefeledkezem a részletekbe. A 13-as mikrofon alcímnek lenne jó. A fedőlapra Beuys Zsírshékét szeretném tenni, jó lenne valami hokedlira utaló cím például, de arra még a korrektúra idején is lesz idő. Persze bármiféle ajánlatot elfogadok. A legnagyobb problémát talán az ismétlések jelentik, meg kellene húzni, illetve egy rakásra csoportosítani az ilyen részeket. Sajnos elsején le kellene adnom, megígértem. Most még korán van, majd később Pirivel átküldöm az egész anyagot, a második kivételével (ha Boglárkától nem tudod megkapni, akkor majd azt is átküldöm.) Kiábrándító. Pedig mennyire szerettem azokat a regényes fejezeteket... Ottó

Mire ezt válaszoltam aznap 9:06-kor:

Kedves Ottó,
ne idegeskedj, még van három egész nap! megoldjuk. Várom az anyagot, később majd hívom Bogit a második rész miatt. A múlt héten két irodalmi esten is voltam: kibékiültem Darvasival, majd elmesélem, másnap pedig Pásty Júlia estjén voltam a beszélgetőtárs (...) eljött meghallgatni (...) Hegedűs Ági, akinek a férje Erlauer Tibor, az újvidéki tévé volt szerkesztője. Most digitalizálja a régi műsorokat, és kaptunk tőle egy példányt, valóságos kincsek: Ladik-portréfilm, Maurits, Baráth, – hogy az Új Tolnai Lexikon és A város peremén című filmeket már ne is említsem. Az Ági kimentett a VMDKások gyűjteményéből, és jót beszélgettünk a régi meg az új időről. Ha átjön az anyag, és Bogival is beszéltem, hírlak. Üdv a családnak: Gyöngyi

Elvégeztem a kért intervenciókat, és Szegeden ki is nyomtattuk a kéziratot, hogy legyen papíralapú változatod is, és nyomon tudd követni a változásokat, és aztán átszállítottuk egy szép fehér ikeás dobozban Palicsra. Emlékszem, Rebeka lubickolt a medencékben, később küldtetek is róla fotót. Egy vendég kisiút, a nálatok látogatóban lévő szerb barátotok fiát annyira elbűvölte a lányunk, hogy amikor épp senki se figyelt, beugrott hozzá a medencébe. A probléma csak az volt, hogy nem tudott úszni. Szerencsére Te villámgyorsan odaléptél és kihúztad a vízből. Micsoda poénkodás ment aztán a legényke rovására!

Augusztusban pedig együtt mentünk vissza Berlinbe, ahol többek között láthattam Beuys híres zsírszobrait is. Elég viccesnek, paradoxnak találtam, hogy milyen bonyolult módszerekkel próbálják megőrizni az utókornak a muzeológusok ezeket az oly romlékony anyagból készült, és ily módon éppen a múzeum mint olyan koncepcióját tagadó alkotásokat.

Aztán kijött a *Költő disznósírból*, Ágoston Zoli kiadásában és Nagy Bogi szerkesztésében megjelent a Rólad szóló könyvecském is, megszületett Gyöngyvér lányunk, akinek nem tudtam nem ezt a nevet adni, hiszen ahogy *A pompeji filatelistában* írtad (majdnem leestem a székről, amikor olvastam), volt egy kishúgod, aki egyéves korában meghalt, Gyöngyinek hívták, és a hangzás miatt, poétikai okokból nevezted a műveidben Gyöngyvér nővérenek...

2006 februárjában a magyarkanizsai könyvtárban, ahova Virág Ibolya hívott meg bennünket, bemutattuk a *Disznósírt*, ahogy magunk között hivatkoztál rá. Nem nagyon emlékeztem a részletekre, de rábukkantam egy levélre, amit az est után Darvasinak írtam (akivel, ugye, időközben kibékültem), hiszen a régi számítógép memóriája annyi minden mást is megőrzött! Lehet, hogy kicsit ki is színeztem, de csak egy írónak tudtam igazán jól elmesélni, aki képes értékelni az ilyesmit:

Szerencsésen visszatértem a Csönd Városából, ahogy a helyi művészek Kanizsát nevezik, tényleg feltűnően csendes, de a felszín alatt hihetetlen rétegek húzódnak. Volt egy figura, szerintem bárkit képes lenne az örületbe kergetni a szövegeivel, Ottót speciál az asztal alá szerelte, én már sírtam a röhögéstől, de nem jött zavarba, sőt vérszemet kapott, és tovább nyomta. Nyugdíjas bácsika, kis bajusszal, rendkívül választékos öltözékben, finom mozdulatok, kifinomult beszédstílus. Anyai ágon szegedi jogász család, a nagypapa valaha az esküdtszék elnöke volt Szegeden, az édesanyja egy cigány zenészhez ment feleségül, és a zenész áttette a székhelyét Kanizsára még a negyvenes években – így lett ő jugoszláv. Rettegetes kalandjai voltak, gyerekkorában egy osztálykiránduláson véletlenül átsodródott a folyón román területre, a románok bebörtönözték őket, és propagandára használták, hogy lám, Jugóban mégsem olyan jó, hiszen ezek a fiatalok is dezertáltak, nem írhattak a szüleiknek sokáig, később megengedték, hogy tanuljanak, ott tanult öt évig, mire elengedték... aztán később harminc évig Hamburgban volt gastarbeiter, saját állítása szerint a világ legjobb pincérévé fejlesztette magát, és idézte fejből franciául Verlaine-t, Einsteinról értekezett ott nekünk, meg a bennünk zajló atomi folyamatokról, az igazságról a la Russell és Szókratész, és hasonlóról kifogyhatatlanul. (...)

Különben meg kineveztek doktornak a plakáton, és így jelent meg a nevem a Magyar Szóban is, úgyhogy Ottót máris fölhívta egy újvidéki könyvtáros(kisasszony??!), hogy elmenne-e hozzájuk is „azzal a doktornővel”. Valamint Kiskunhalasra is eladtak bennünket, a halasi a kanizsai testvérkönyvtára.

Nem tudom, hogy fogom ezt bírni, még Kanizsát sem tudtam feldolgozni, bármennyit röhögünk is, amikor egyedül maradtam (...), elkezdtem sírni, és másnap reggel is, amikor indulás előtt tettem még egy sétát a városban, fojtogatott a sírás. 13 éve voltam ott utoljára, Ottó megörült ennek, mert a 13-as számra van fölépítve a Zsír, akkor jártam a tanyán, akkor táncoltunk abban az ominózus világvégi kocsmában, és ha azt vesszük, 13 év munká-

ja, barátsága, érzelmei: minden együtt volt, az én könyvemet is árusították, négyet dedikáltam is, minden be volt érve, de valahogy nem tudtam szabadulni az érzéstől, hogy ezzel minden el is múlt...

Furcsa, hogy így éreztem 2006-ban, pedig mennyi minden előttünk volt még, a Danilo Kiš-projekt a sínbuszfesztiválon, a 70. születésnapod alkalmából rendezett jubileumi Thealter *A kisinyovi rózsza* kiadásával és az Esterházy Péterrel közös fellépéssel, az életműsorozat, sok más est és találkozó, Kanizsán is többször megfordultam aztán, találkoztunk ott is újra. Azt is nagy büszkeséggel újságoltam Neked, hogy a fiam tüneményes barátnője: magyarkanizsai. Talán csak fáradt voltam, talán azt éreztem, hogy a közös munka legszébb, legintenzívebb, legszabadabb része óhatalanul is le kell, hogy záruljon, és egy másik korszak veszi kezdetét.

Lassan be kell fejeznem ezt a levelet is, Ottó, pedig látod, valójában még el se kezdtem a szerencsésen fölmerült archívum feldolgozását. Ágoston Zoli 20-ig várja az írást, az pedig Húsvét vasárnap, jönnek a gyerekek a barátaikkal, barátnőjükkal, főznöm kell, készülni. Bár még végig se tudtam olvasni a több mint ötszáz levelet, azt viszont azért már látom, milyen aranytartalékok hagytál rám, mennyi biztatás, dicséret, mennyi ötlet, megvalósítandó javaslat van ezekben a nekem címzett szövegekben. Mennyi minden, aminek a jelentőségét akkoriban még nem is értettem teljesen. Lassan ki fogom majd nyerni belőlük az aranyforgácsot, az aranyorzsákot, az aranyport, és lehet, hogy nem lesz valami szabályos, de talán bevonom majd ezzel az aranyfüsttel a készülő könyvem, mely a szövegeid orosz kulturális kódjait lesz hivatva elemezni, értelmezni. Nagy ajándéka a Sorsnak az is, hogy megerősítettél ebben a tervemben. Nagyon tetszett Neked a *Jelenkor*-ban megjelent írásom Ladányi István barátunk *Symposion*-könyvéről, tavaly tavasszal kétszer is fölhívtál miatta. „Jó, hogy orosz szakos vagy – mondtad –, legalább Te érted ezeket a dolgokat és helyre tudod tenni őket.” És aztán arról az orosz arisztokrata filatelistáról kezdtünk beszélgetni, akinek a bélyeggyűjteménye annyira elbűvölt benneteket gyerekkorodban. Nevetve mesélted, milyen gyönyörű, előkelő bútorai voltak ennek az orosznak, ti meg, meztlábás gyerekek, el akartátok lopni a gyűjteményét. Még a nevére is emlékeztél: „Melnikovnak hívták”. Addigra már tudtam ezt-azt az orosz emigráns filatelisták jugoszláviai kolóniájáról, úgyhogy elkezdtem célzottan kutatni. Pár napja pedig sikerült 10 dollárért megszereznem ennek a nemzetközi filatéliai társaságnak a történetét feldolgozó angol nyelvű kiadványt (a második világháború után a legtöbb orosz emigráns kivándorolt Jugoszláviából), amely a függelékében közli a tagok nevét is. És láss csodát: a tíz alapító névsorában rábukkantam egy Melnyikovra...

Zárom soraimat. Isten Veled, drága Mesterem! Nyugodj békében!

Szeged, 2025. április 18. Nagypéntek

Szeretettel: Gyöngyi